

Napomenutí egyptského mudrce

Toto literární dílo má počátky v období herakleopolských vládců 9. dynastie (okolo roku 2130 př. Kr.), nehledě na dvě kratší pasáže sepsané na konci 13. dynastie (okolo roku 1630 př. Kr.). Jednu část napomenutí tvoří pasáže uvedené slovy „vskutku“ (tento oddíl je vzhledem ke značnému poškození v našem překladu zkrácený) a „(po)-hledte“, zatímco oddíly druhé části jsou uvedeny výrazy „zničený je (zničte)“, „pamatujte“ a „je opravdu dobré“. Pokud jde o první část líčící situaci v zemi, zdá se, že by jejím pramenem mohl být spis zmíněný v Naučení pro krále Merikarea (Proroctví sídelního města), jehož cílem byla legitimizace herakleopolské dynastie. V případě druhé části napomenutí redaktoři čerpali z rozhovoru Ipuvera s nejvyšším bohem stvořitelem Re-Atumem. Nejdůležitější a zároveň nejzajímavější je v tomto rozhovoru úsek s Ipuverovými ostrými výtkami bohu stvořiteli, které se mohly objevit až po rozpadu nejstaršího egyptského státu - Staré říše, v době hluboké náboženské krize v 1. přechodném období. V době a poměrech, které zklamaly příslušník bývalé vládnoucí vrstvy Ipuver líčí jako chaotické s tím, že zanikla pravda a spravedlnost a zvítězilo zlo, se objevily pochyby o úloze samotného boha stvořitele a rozšířily se úvahy o odpovědnosti za existenci zla, o poslání a svobodě jednání člověka a další. Cílem tendenčního rozhovoru ovšem zřejmě nebylo formulování těchto výčitek, ale spíše poskytnutí možnosti bohu stvořiteli, aby se mohl hájit proti vážné obžalobě, přičemž jeho odpovědi na ožehavé otázky a pochyby o jeho úloze se bohužel nedochovaly.

Neúplný opis Napomenutí egyptského mudrce se nachází na hieratickém papýru leidenského muzea č. I 344 z doby ramessovské 19. dynastie (1306 - 1186 př. Kr.). Text byl uveřejněn v publikaci: A.H.Gardiner, *The Admonitions of an Egyptian Sage*, Leipzig 1909. Dosavadní české překlady jsou následující: F.Lexa, *Veřejný život ve starověkém Egyptě*, sv. 2, Praha 1955, s. 8 - 16, 43 - 45; Z.Žába, *Tesáno do kamene, psáno na papýrus*, Praha 1968, s. 77 - 80; B.Vachala, „Napomenutí egyptského mudrce“, v časopisu *Nový Orient*, roč. 38 (1983), s. 151 - 153.

- (1) Vskutku, spisy nedotknuté soudní síně jsou ztraceny a její tajemství odhaleno!
Vskutku, magická říkadla jsou prozrazena! Všechna zaříkání jsou zmařena, neboť si je pamatují (i prostí)

- (5) lidé.
Vskutku, kanceláře jsou otevřeny a jejich seznamy ztraceny! Otroci se stali majiteli otroků.
Vskutku, (písaři) jsou zabiti a jejich spisy ztraceny! Běda mi kvůli neštěstí v této době!
- (10) Vskutku, spisy místních písařů jsou zničeny a k obilí Egypta má každý přístup!
Vskutku, zákony jsou ze soudní síně vyhozeny ven!
A opravdu je lidé pošlapávají na veřejných místech a ubožáci je ničí na ulicích!
- (15) Vskutku, ubožák získal autoritu božího Devatera /1/ a uspořádání Domu třiceti /2/ je prozrazeno!
Vskutku, velká soudní síň je veřejnou místností a ubožáci chodí do Velkého domu /3/ sem a tam!
Vskutku, děti velmožů jsou vyhnány do ulic! Když znalec říká ano, hlupák říká ne, a tomu, kdo o tom neví vůbec nic, to připadá zábavné.
Vskutku, ti, kteří by měli být v místě balzamování, jsou odkládáni v pohoří, a následkem toho také padla tajemství balzamovačů!
- (25) Pohleďte, oheň vysoko vzplál a jeho zář vyšlehně proti nepřátelům země!
Pohleďte, dějí se věci, ke kterým dávno nedošlo! Král byl sesazen ubožáky!
Hleďte, ten, který byl pohřben jako sokol /4/, (je bez) már, a to, co skrývala pyramida /5/, je prázdné!
Pohleďte, stalo se, že několik lidí neznalých zákonů zbavilo zemi královské moci!
Pohleďte, lidé se vzbouřili proti ureu /6/; (zcizena je) koruna Rea /7/, který sbližuje Obě země /8/!
- (35) Hleďte, tajemství země, jejíž hranice byly neznámé, je odhaleno a rezidence rázem vyvrácena!
Hleďte, Egypt propadl úlibtě /9/; ten, který uléval na zem, přivedl silného muže do neštěstí!
Hleďte, Had /10/ je vytažen ze své díry a tajemství králů Horního a Dolního Egypta jsou prozrazena!
Hleďte, rezidence má strach z bídy a (lidé) nerušeně obcházejí, aby mohli vyvolat občanskou válku!
Hleďte, země se zapletla se spolčenci a zbabělec zabírá majetek udatného!
- (45) Hleďte, ... Ten, který si nemohl zhotovit ani rakev, je majitelem hrobky!
Hleďte majitelé hrobek jsou vyhozeni do pohoří, zatímco ten, který si ani nemohl vyhloubit hrob, je (majitelem) pokladnice!

- (50) Pohleďte, toto se přihodilo lidem: ten, který si nemohl postavit ani příbytek, je majitelem zdí!
 Hleďte, zemští úředníci jsou po celé zemi vyháněni a ... jsou vyhnáni z královských paláců!
 Hleďte, vznešené ženy jsou na vorech a velmoži
- (55) v dílnách, zatímco ten, který nemohl spát (uvnitř) stěn, je majitelem lůžka!
 Hleďte, boháč tráví noc žíznavý, zatímco ten, který prosil o kal, je majitelem přetékačích misek!
 Hleďte, majitelé rób jsou (nyní) v hadrech, zatímco ten, který si nemohl nic utkat, je majitelem jemného plátna!
- (60) Hleďte, ten, který si nemohl postavit ani loďku, je majitelem loďstva! Jeho majitel na (své bývalé) loďstvo jen hledí, ale už mu nepatří.
 Hleďte, ten, kterému se nedostávalo stínu, je (nyní) majitelem stínu /11/, zatímco (dřívější) majitelé stínu jsou uprostřed bouře!
 Hleďte, ten, který neznal ani lyru, je (nyní) majitelem harfy, a ten, který si nikdy ani nezaspíval, (nyní) pěje bohyni zpěvu!
- (70) Hleďte, ti, kteří vlastnili bronzové podstavce na nádoby ... Žádný džbán není vyzdoben!
 Hleďte, ten, který kvůli své bídě spal bez ženy, se (nyní) setkává s přepychem, zatímco ten, kterého nikdy ani neviděl /12/, jen zmoženě postává!
 Hleďte, ten, který neměl žádný majetek, je (nyní) majitelem bohatství a velmož ho ještě chválí!
 Hleďte, místní chudáci se stali bohatými, zatímco (někdejší) boháči nemají nic.
- (80) Hleďte, (sloužící) se stali majiteli sloužících a ten, který byl poslem, (nyní sám) posílá jiného!
 Hleďte, ten, který neměl žádný bochník, je (nyní) majitelem stodoly a jeho skladiště oplývá majetkem jiného!
- (85) Hleďte, ten, kterému vypadaly vlasy, i ten, který neměl žádný olej, se stal majitelem nádob se sladkou myrhou!
 Hleďte, ta, která neměla žádnou skříňku, je (nyní) majitelkou truhly, a ta, která si musela prohlížet
- (90) tvář na vodní hladině, je (nyní) majitelkou zrcadla!
 Pohleďte, ...
 Hleďte, člověk je šťastný, když si může sníst svůj pokrm! Kéž bys mohl jíst své jídlo radostně a neskrývat se (přitom)! Člověku je prospěšné, když může jíst svůj
- (95) pokrm; bůh to přikazuje tomu, kterého chválí.

- (Pohledte, ten, který přehlížel?) svého boha, mu
(nyní) předkládá kadidlo jiného, kterého nezná!
(Hledte,) vysoce vznešené ženy, majitelky nádherných
věcí, (nyní samy) ukládají své děti do postýlek!
- (100) Pohledte, muže, který má za manželku vznešenou ženu, musí chrá-
nit její otec, zatímco toho, jenž nemá ...
zabíjí!
Hledte, děti úředníků ... svůj (mladý) dobytek
plenitelům!
- (105) Hledte, sluhové (?) zabírají (obětní) dobytek chu-
dým (a stávají se z nich) plenitelé!
Hledte, ten, který si nemohl porazit (žádné zvíře),
poráží (nyní) býky, a ten, který neuměl ani krájet ...!
Hledte, sluhové (?) zabírají (obětní) husy, které se
(110) dávají bohům místo volů!
Hledte, služky ... předkládají ptáky a vznešené
ženy ...!
Hledte, vznešené ženy prchají a správci ... a
jejich (děti ?) jsou sklíčené ze strachu před smrtí!
- (115) (Hledte,) vrchní správci prchají, neboť vzhledem
k bídě ztratili své poslání! Pán ...
(Hledte,) ti, kteří vlastnili postele, jsou (nyní)
na zemi, zatímco ten, který spal ve špíně, si rozvi-
nuje kožešinu!
- (120) Hledte, vznešené ženy obcházejí hladové, zatímco
(sluhové ?) jsou přesyceni tím, co jim bylo připraveno!
Hledte, žádný úřad není, jak má být, podobně jako
stádo ženoucí se nazdařbůh bez pastýře!
Hledte, dobytek se zaběhl a není nikoho, kdo by
(125) ho shromáždil, avšak každý si přivádí ten, jenž je
označen jeho jménem!
Hledte, muže vraždí před jeho bratrem, zatímco ten-
to pouze říká: „Zhyň“, aby zachránil sám sebe!
Hledte, ten, který neměl žádné spřežení, je (nyní)
(130) majitelem stáda, a ten, který si nemohl opatřit voly
k orání, je (nyní) majitelem dobytka!
Hledte, ten, který neměl žádné obilí, je majitelem
sýpek, a ten, který si musel půjčovat zrna, ho (nyní)
vydává!
- (135) Hledte, ten, který neměl žádné podřízené, je maji-
telem otroků, a ten, který byl (úředníkem, nyní) vy-
konává své vlastní příkazy!
Hledte, zdejší mocným se už nehlásí poměry (pa-
nující mezi) lidmi! Vše leží v troskách.
- (140) Hledte, žádní řemeslníci nepracují, neboť je ne-
přátelé země zubožili!

- (Hledte, ten, který zaznamenával ?) výnosy, (nyní) o nich neví nic, zatímco ten, který nikdy (pro sebe) neoral ...! (Sklizeň) se uskutečňuje, ale (výnosy)
- (145) se nehlásí. Písař (je ve své kanceláři ?), ale jeho ruce jsou nečinné ?).
- Zničený je ... v této době a muž hledí (na svého přítele jako na ?) protivníka! Slabý člověk dodává chlad (tomu, co je horké) ...
- (150) Zničený je ... Je to prostý člověk, který musí být ostražitý: teprve když se rozední, nemusí se děsit. Lidé utíkají kvůli ... Zhotovují stany jako obyvatelé pouště.
- Zmařeno je vykonávání toho, s čím jsou lidé vysíláni jako průvodci ve službách svých pánů; nevzbuzují respekt! Hle, je jich pět a říkají: „Odejděte po cestě, kterou znáte; přišli jsme my!“ Dolní Egypt pláče. Královské skladiště je každému volně přístupné a celý palác je bez svých dodávek. Patří mu pšenice, ječmen,
- (160) drůbež i ryby; patří mu bílé plátno, látky, měď i olej; patří mu koberec, rohož, rostlinné ... a všechny krásné dodávky. Kdyby ... se zdržel v královském paláci, lidé by byli zbaveni ...
- Zničte nepřátele vznešené rezidence! Okázalost úřednictva ... Správce města opravdu odešel bez doprovodu.
- (165) Zničte ...
- Pamatujte na zřízení svatyně, vykuřování kadidlem a úlitbu ze džbánu brzy ráno!
- (170) Pamatujte na (vykrmování) husí a kachen a předkládání obětí bohům!
- Pamatujte na žvýkání natronu /13/ a přípravu bílého chleba v den navlhčení hlavy /14/.
- Pamatujte na vztyčování žerdí a tesání obětních
- (175) stolů - kněží očišťují kaple a chrám se omítá (bíle) jako mléko -, na zpříjemňování obzoru /15/ a stálé obětování chlebů!
- Pamatujte na sledování předpisů, správné stanovení dat (náboženských svátků) a vykázání toho, jenž vstupuje nečistý při kněžských obřadech, neboť toto je hanebné a nerozumné ...
- (180) Pamatujte na porážení volů ...
- Pamatujte na dostavení se ...
- Hledte, proč se vůbec (bůh) snaží stvořit (lidi),
- (185) když se pak nedává přednost strachujícímu se před násilníkem; měl by vyvolat ochlazení po vedru! Lidé říkají: „Je pastýřem lidstva a není špatnosti v jeho srdci.“

- Ačkoli je jeho stádo ubohé, přesto ho celý den
ochraňuje; a oni jsou ještě rozohněni! Kéž by rozpoz-
(190) nal jejich povahu již u prvního pokolení: potom by
(jistě) přivodil pohromu, vztáhl by na ně svoji ruku
a zahubil své stádo a jejich dědice, kdyby si je snad
přáli následovat! Rozšířil se zármutek a tíseň je na
všech stranách. Tak je to! Nebylo tomu tak, pokud
(195) u nich existovali bohové. Semeno vychází z žen smrtel-
níků. Nikdo se nenajde na cestě, neboť došlo k boji.
Ten, který by měl zlé skutky napravovat, je páchá. Ne-
ní žádného vůdce v dané chvíli! Kde je dnes? Spí snad?
Hleďte, nelze spatřit jeho sílu!
- (200) Když nás potkal takový žal, nemohl jsem tě na-
jít. Člověk tě nemůže zavolat, neboť tebe to stejně
nevyburcuje, a to je totéž jako působit utrpení! Z ne-
přátel, o nichž každý mluví, je dnes větší strach než
z miliónového zástupu.
- (205) Není vidět ... sochy jsou spáleny a jejich hrob-
ky zničeny ...
Pán, který vše stvořil, který oddělil nebe od ze-
mě; strach je v každé tváři, když přichází (?). Pokud
jde o toho, jenž se chová jako ten, který i tebe napa-
(210) dá: kdo by měl vystoupit proti, když ty (sám) si to
nepřeješ?
Autorita, vědění a pravda jsou pryč společně s te-
bou! Zmatek je to, co jsi zavedl v zemi, a tím burácení
a bouří! Pohleď, jeden zápasí s druhým! Lidé se řídí
(215) tím, co jsi přikázal. Jestliže jdou po cestě tři muži,
(náhle) se zjistí, že jsou jen dva, neboť ti, kterých
je více, zabíjejí ty, kterých je méně. Je snad pastýř,
který si přeje smrt? Rozkaž tedy, aby se v tom pokračo-
valo! Odpovídá se sice: „Co se jednomu líbí, druhému
(220) se oškíví,“ ale (zde) vše skutečně je ubohé! Zname-
ná to, že jsi jednal tak, že k tomuto mohlo vůbec dojít
a že jsi tedy pronášel lži! Země je býlím, lidé jsou
vyhlazeni a člověk už nemůže být označen „ten, který
žije“.
- (225) Všechny tyto roky jsou občanskou válkou. Člověka
zabíjejí na střeše jeho domu, zatímco on hlídá jeho oko-
lí. Když je udatný, zachrání se a zůstane naživu. Na
prostého člověka je připravena nástraha: jde po stezce
a posléze spatří vodu. Cesta je zaplavena a on se s oba-
(230) vami zastaví. A hned je připraven o to, co má při so-
bě. Je zasypán ranami holí a zavražděn.
Ach, kdybys zakusil jen trochu takového neštěstí,
řekl bys: „Utrpení ...“

- (235) (Je opravdu) dobré, když lodi plující na jih ...
 Je opravdu dobré, když ...
 (Je opravdu) dobré, když se vrhne síť a ptáci jsou svázáni ...
 Je opravdu dobré, když ... důstojnost a cesty jsou průchodné!
- (240) Je opravdu dobré, když ruce lidí staví pyramidy, když se hloubí rybníky a bohům se vysazují stromořadí!
 Je opravdu dobré, když jsou lidé opilí! Pijí a jejich srdce jsou šťastná.
 Je opravdu dobré, když (se ozývá) z úst jásoť a
- (245) když místní velmoži jsou svědky jásoť ve svých domech! Přitom jsou oděni do roucha, dobře očištěni i zaopatřeni.
 Je opravdu dobré, když jsou lůžka připravena a podhlavničky velmožů zajištěny! Potřebu každého člověka uspokojí lehátko ve stínu. Dveře jsou (však nyní) zavřeny za tím, jenž (kdysi) spal v keřích!
- (250) Je opravdu dobré, když je jemné plátno rozprostřeno v prvním dni roku na břehu, když je jemné plátno rozprostřeno a roucha (jsou rozložena) na zemi.
 Správce ... dospěli ke svému konci. Nelze najít
- (255) nikoho, kdo by povstal a ochránil je ... Každý bojuje za svou sestru a chrání sám sebe. Jsou to Núbijci? Pak se tedy budeme chránit! Bude postaveno mnoho válečnicků, kteří odrazí lučištníky /16/. Jsou to Libyjci? Potom budeme rovněž jednat! Medžajové /17/ jsou naštěstí
- (260) s Egyptem. Jak to přijde, že každý zabíjí svého bratra? Oddíly, které jsme si sestavili pro sebe, se změnilly v lučištníky a pustili se do pustošení. Asijci byli zpraveni o stavu země a všechny pouštní kmeny mají (ze stavu země) jen strach. To, co okusili obyvatelé ..., aniž by byl Egypt nabídnut pouštnímu písku. Je silný ...
- (265) Co řekl Ipuver, když odpovídal Veličenstvu, Pánu všehomíra: „Vpravdě se vyhýbáš promluvit k celému stádu /18/, takže oni ani nevědí, že pravda je příjemná
- (270) srdci! Učinil jsi jen to, co bylo dobré pro jejich srdce, a tak jsi udržel lidi při životě; (nyní) si však zakrývají obličej ze strachu před zítřkem.“
 Tak stárne muž, než zemře, zatímco jeho syn je mladíkem bez porozumění. Začíná.... neotvírá ústa, aby
- (275) s vámi mluvil, avšak vy ho ženete do záhuby... pláč
 ti, kteří vstupují do hrobek a zapalují sochy ...